

ПРЕВЕНТИВНІ ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ

Ізбаиш К.С., доцент кафедри адміністративного права та адміністративного процесу ОДУВС, к.ю.н.

Успішна реалізація Україною завдань щодо приєднання до європейської співдружності залежить від цілої низки умов та факторів – як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Зокрема дуже важливим є надійне та ефективне забезпечення належного рівня законності й правопорядку в державі як неодмінної умови її нормального, безпечного існування та розвитку. Досягти цього можна завдяки різним способам та засобам, однак, враховуючи те, що Україна, як сучасна цивілізована держава, іде шляхом демократизації та гуманізації законодавства і серед методів державного управління особливого значення набувають превентивні заходи реагування поліції на правопорушення.

Одне з ключових місць у системі органів і посадових осіб, що опікуються питаннями підвищення правової культури населення, забезпечення розвитку його правової свідомості, задоволення потреб громадян в інформації щодо стану правопорядку та громадської безпеки в суспільстві, одержанні знань про право, достатніх для побутового життя, посідає національна поліція [1].

У роботі національної поліції важливим етапом є впровадження в їх діяльність європейських принципів та стандартів правоохоронної діяльності, одним із яких є пріоритет у застосуванні превентивних поліцейських заходів. При цьому особливий акцент зроблений на встановлення та розвиток тісних партнерських відносин між міліцією та громадськістю як однієї з основоположних умов забезпечення ефективного застосування превентивних заходів, адже очевидно, що громадяни з більшою відповідальністю виконуватимуть вказівки, настанови та рекомендації органів влади, в тому числі органів і посадових осіб поліції, яким вони довіряють та яких поважають.

Різні аспекти діяльності працівника правоохоронних органів щодо запобігання злочинності шляхом використання превентивних заходів були предметом дослідження таких учених, як С.М. Алфьорова, О.М. Бандурки, Є.Ю. Бараша,

В.М. Бесчастного, І.П. Голосніченка, В.Л. Грохольського, С.М. Гусарова, В.О. Заросила, І.В. Зозулі, О.М. Ключова, В.В. Коваленка, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, А.М. Куліша, О.М. Музичука, О.Ю. Салманової, І.М. Шопіної та інших.

Порядок застосування превентивних поліцейських заходів регулюється законом України: «Про Національну поліцію» [2]. Превентивні поліцейські заходи мають наступні особливості: є профілактичними заходами; застосовуються з метою попередження, недопущення правопорушень та забезпечення громадського порядку і громадської безпеки.

Чіткий перелік превентивних поліцейських заходів визначено у ст.31 Закону України «Про Національну поліцію» та детально охарактеризовано в окремій статті Закону України «Про Національну поліцію» [2]. До превентивних заходів відносяться:

1. Перевірка документів особи (ст. 32). Поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу або документів, що підтверджують відповідне право особи, у таких випадках: якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи; якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення; та у інших випадках передбачених законом.

2. Опитування особи (ст. 33). Поліцейський може опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень. Для опитування поліцейський може запросити особу до поліцейського приміщення. Особа надає інформацію добровільно та може відмовитися від надання інформації. Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків або одного з них, іншого законного представника або педагога. Перед проведенням опитування особи поліцейський роз'яснює їй підстави та мету застосування поліцейського заходу, якщо це не перешкодить виконанню поліцією повноважень, покладених на неї Законом України «Про Національну поліцію».

3. Поверхнева перевірка (ст. 34). Поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу. Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб. Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

4. Зупинення транспортного засобу (ст. 35). Поліцейський може зупиняти транспортні засоби у разі: 1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху; 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу. Однак, поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті.

5. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію (ст. 36). Поліцейський уповноважений вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце на певний строк або заборонити чи обмежити особам доступ до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, для збереження та фіксації слідів правопорушення.

6. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю (ст. 37). Поліція уповноважена затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України.

7. Проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 38). Поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із: рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину; припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні. Про застосування вказаного поліцейського заходу обов'язково складається протокол.

8. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ (ст. 39). Поліція в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України, може оглядати за участю адміністрації (керівництва) юридичних осіб, фізичних осіб чи їх уповноважених представників приміщення, де знаходяться зброя, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила або порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поведінки з ними та правил їх використання та інформує відповідний орган Міністерства внутрішніх справ України в одноденний строк про вище вказані факти.

9. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису (ст. 40). Поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою: 1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб; 2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху. Інформація про змонтовану/розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена на видному місці.

10. Поліцейське піклування (ст. 41). Поліцейське піклування може здійснюватися щодо: 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду; 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення; 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі; 4) особи, яка перебуває у публічному

місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі. Про застосування поліцейського піклування складається протокол. Протокол підписується поліцейським і особою. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія - вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

Таким чином, реагування патрульної поліції на правопорушення є одним з найважливіших напрямків в діяльності поліцейських, адже вони несуть службу у громадських місцях і найбільшою мірою виконують основне завдання поліції. Крім того, під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи.

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 15. 05. 2014 р. № v 005p710-14. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

2. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.